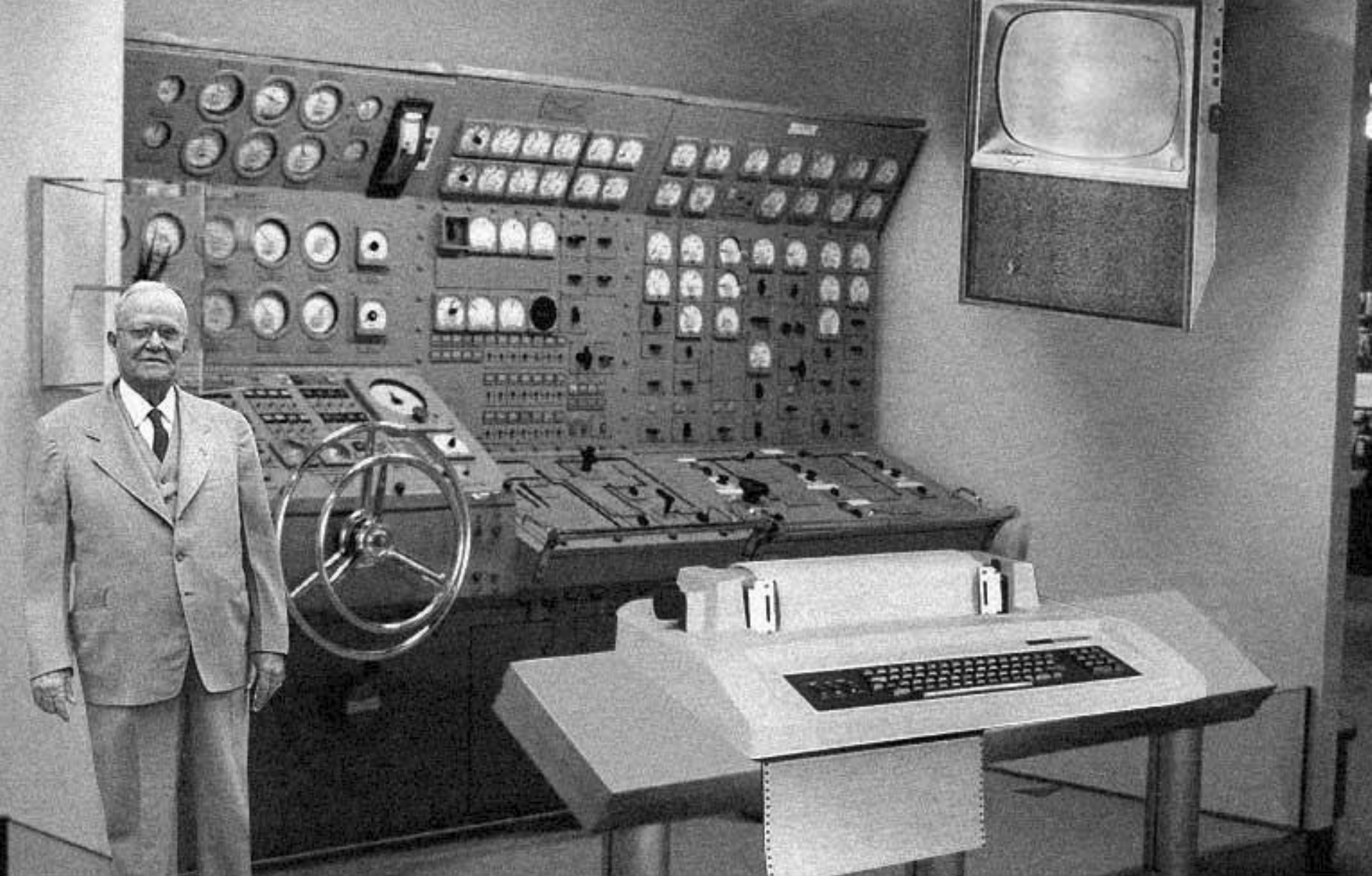

MORÁLNÍ ZASTARÁVÁNÍ LIDSKÝCH ZDROJŮ

**Setkání zástupců krajských rad pro RLZ
a dalších expertů * 7. března 2007**

Zdeněk Palán

Článek z časopisu "Popular Mechanics" z roku 1954:

Vědci ze společnosti RAND vytvořili model "domácího počítače", jak by mohl vypadat v roce 2004. Potřebné technologie však nebudou pro průměrnou domácnost ekonomicky dosažitelné. Vědci též přiznávají, že tento počítač bude ke své skutečné činnosti potřebovat dosud nevynalezené technologie, ale dá se očekávat, že technický pokrok tyto problémy za 50 let vyřeší. S teletextovým rozhraním a zazykem Fortran bude tento počítač pro každého snadno použitelný. Co dodat? Snad jen, že **místo kormidla máme myši!** ;)

MORÁLNÍ A FYZICKÉ ZASTARÁVÁNÍ

Morální zastarávání materiálových zdrojů – znehodnocení užité hodnoty působením vývoje - stav, kdy stroj (výrobek) a jeho parametry neodpovídají paradigmatu rozvoje vědy a techniky.

Fyzické zastarávání materiálových zdrojů a výrobků = doba od počátku používání do doby zničení.

Morální zastarávání lidských zdrojů – stav, kdy souhrn pravidel, chování a konvencí zaostává za společenskými změnami - stav, kdy kompetence pracovníka sice byly, ale přestávají být na úrovni požadavků práce. **Kvalifikační eroze.** Kvalifikovanost přestává mít požadované parametry vzhledem ke kvalifikaci práce.

Fyzické zastarávání LZ (?)

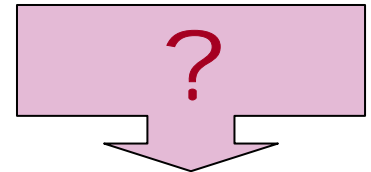
MORÁLNÍ ZASTARÁVÁNÍ JE NEMORÁLNÍ

Lidské zdroje – jediný zdroj, který by nemusel zastarávat ani fyzicky ani morálně:

- fyzické zastarávání – eliminováno demograficky - průběžným „omlazováním“ personálu
- morální zastarávání eliminováno průběžným zvyšováním kvalifikace a kompetentnosti

Příčiny morálního zastarávání

- a) příčiny systémové
- b) nedostatek péče o rozvoj lidských zdrojů
- c) osobnostní dispozice a odpovědnosti vůči sobě

MORÁLNÍ ZASTARÁVÁNÍ JAKO ZÁLEŽITOST SYSTÉMOVÁ

(v podstatě viz: Strategie rozvoje lidských zdrojů pro Českou republiku)

- problém strategie **preference vzdělávání** jako hlavního národního faktoru ekonomického růstu
- problém vyrovnání demokratické, ekonomické, metodologické a existenciální **gramotnosti české populace**
- problém všeobecné **informační gramotnosti**
- problém disponibilního počtu **talentů** a práce s nimi
- problém **odborné excelence**, profesní a organizační adaptability a etické integrity
- problém **internacionalizace znalostí a dovedností manažerů**
- **problém strategie celoživotního učení** na všech stupních, úrovních a druzích
- problém **financování** rozvoje lidských zdrojů; nedostatečné stimuly pro zaměstnavatele

MORÁLNÍ ZASTARÁVÁNÍ JAKO NEDOSTATEČNÁ PÉČE O RLZ

- **vzdělávání personálu je pomalejší než rychlost změn v prostředí** (Eurobarometr 2007 – na Čechy není kladen nátlak, aby se kvůli zaměstnání dále vzdělávali,)
- **posun technického rozvoje je rychlejší než schopnost vyrovnávat se s novými poznatky**
- **zákon vzácnosti** (hranice produkčních možností i ve vzdělávání)
- **neadresné „vzdělávání pro vzdělávání“**, syndrom „otáčivých dveří“
- **neadekvátní identifikace potřeb vzdělávání** - investice se mění v nákladovou položku; reaktivní přístup nahradit anticipačním
- **nedostatečná kariérová poradenská činnost**; neexistence bilanční diagnostiky
- **nedostatečná pomoc znevýhodněným**
- **nepodněcování k inovacím a novým metodám práce**

MORÁLNÍ ZASTARÁVÁNÍ JAKO PŘÍSTUP OSOBNOSTNÍ

- nenaplnění výkonnostního trojúhelníku
 - **nezájem se vzdělávat** (nízká míra uspokojení z práce - jen třetina si o práci myslí, že je náročná),
 - **neschopnost nalézt cestu ke vzdělávání** (nízká motivace, laxnost, pohodlnost)
 - **neumět se vzdělávat** (absence profesního poradenství)
- ztráta kritického pohledu na sebe, uspokojení z dosaženého
- nedostatečnost kulturního kapitálu
- problém neuvědomované kvalifikační eroze
- ztráta motivace
 - investování do společenské pozice je výhodnější než investováním do vzdělávání
 - rozpornost mezi rozdělováním důchodů a schopnostmi

MORÁLNÍ ZASTARÁVÁNÍ A RIZIKO OHROŽENÍ

MORÁLNÍ ZASTARÁVÁNÍ – stav, kdy kompetence pracovníka nejsou na úrovni požadavků práce.

Kompetence – soubor profesních kvalit, vědomostí a dovedností, vzorců chování a standardních pracovních postupů získaných během činnosti v podniku, event. v průběhu života.

Morální zastarávání = snižování kompetentnosti.

Snižování kompetentnosti = snižování pracovních kvalit, dovedností a vzorců chování.

**Snižování pracovních kvalit = neschopnost plnit požadavky práce
= zvyšování osobnostního rizika
(pracovní ohrožení, ohrožení na trhu práce, sociální exluze,..)**

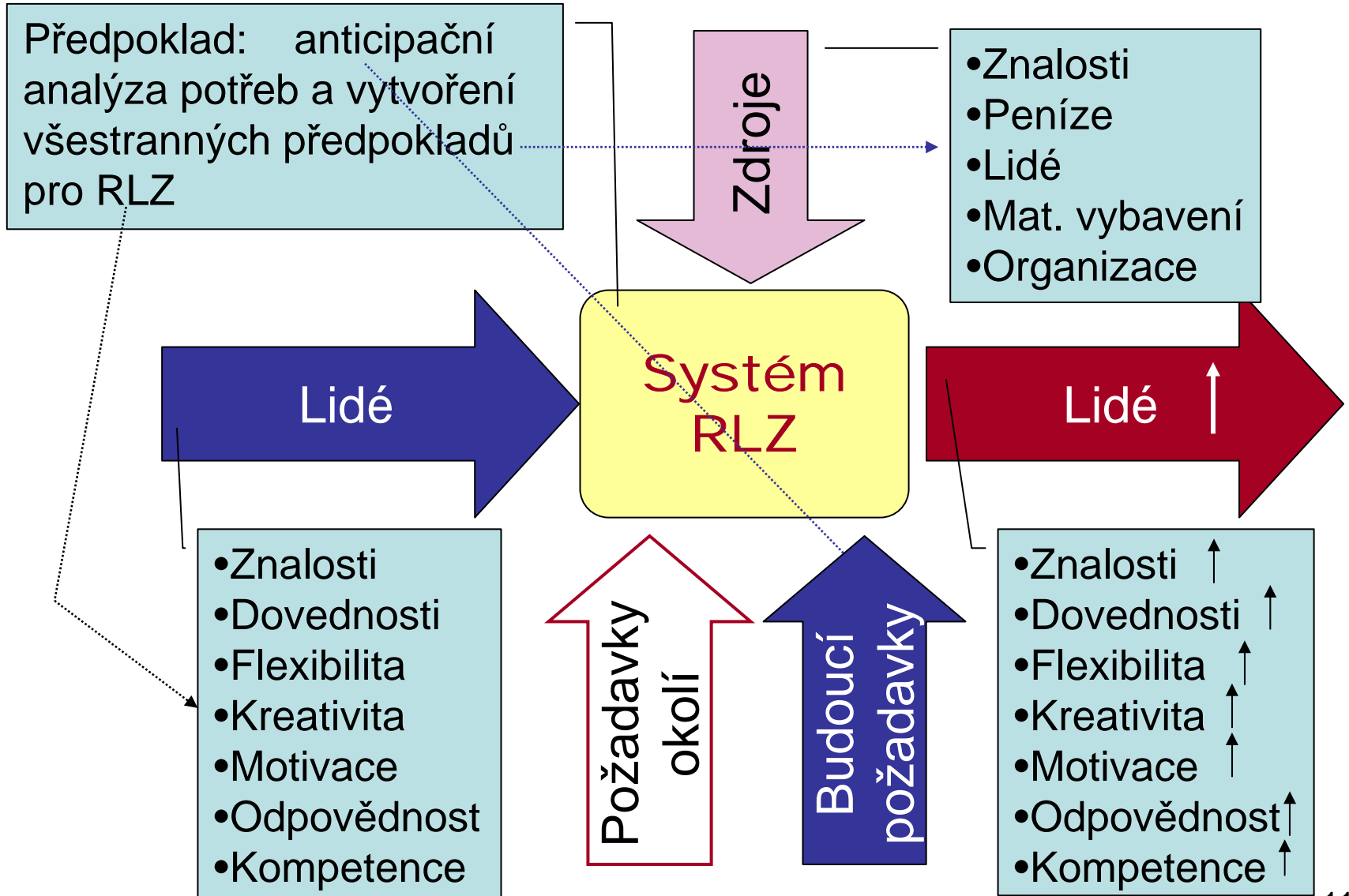
DŮSLEDKY MORÁLNÍHO ZASTARÁVÁNÍ

- **snížení participativnosti** - snížení míry dobrovolného přispívání
- **snížení kompetentnosti** - permanentní zvyšování rizika selhání,
- **snížení autonomie** - zvyšování prahu nezbytné kontroly
- **pomalá reakce na změnu** - zvyšování zmetkovitosti
- **absence dovedností, zvyšujících adaptabilitu** pracovníků
- **zvýšení pracovního ohrožení** (snížení bezpečnosti práce)
- **transformace výhod týmové práce v groupthink**
- **snížení inovační aktivity** - nevyužívání příležitostí
- **neplnění závazků, ztráta image** a tím ztráta důvěryhodnosti pro potenciální pracovníky, pro zákazníky a odběratele i pro dodavatele zdrojů
- **průběžné snižování až ztráta konkurenceschopnosti**

I. VZDĚLÁVÁNÍ

ZÁKLADNÍ LÉK
NA MORÁLNÍ ZASTARÁVÁNÍ
LIDSKÝCH ZDROJŮ A RŮST
LIDSKÉHO KAPITÁLU

NABÝVÁNÍ LIDSKÉHO KAPITÁLU

POSTAVENÍ LIDSKÉHO KAPITÁLU

- **Kapitál** – hodnota, vložená do oběhu (výr. procesu) za účelem získání vyšší hodnoty.
- **Produktivní kapitál** – ten, který přinese vyšší hodnotu.
- Kapitálový přínos (výnosová míra) – rozdíl mezi vloženou a vytvořenou hodnotou.
- **Hmotný kapitál** - statky dlouhodobého užití (výr. zařízení, budovy, zásoby).
Nehmotný kapitál – výzkum, vývoj, zdraví, **lidský kapitál**.
- **Konstantní kapitál** – investovaný do budov, strojů, surovin.
Variabilní kapitál – **investovaný do LK** – který ve výrobě expanduje.
- **Fixní kapitál** – kapitál, který se ve výrobě zcela nespotřebává (stroje, budovy, zařízení, **lidský kapitál**, *pokud nedochází k mor. zastarávání*).
- **Oběžný (cirkulující) kapitál** – kapitál, která se spotřebává (suroviny).

- **Intelektuální kapitál firmy** - jeho hodnota tvoří rozdíl mezi účetní hodnotou a skutečnou tržní kapitalizací firmy (**lidský kapitál**, inovační kapitál, procesní kapitál, kapitál zákazníka).
- **Sociální kapitál** – neformální **vztahy mezi lidmi**, schopnost zapojení do těchto vazeb, umění navazovat kontakty, atp.

ZNALOSTNÍ EKONOMIKA A ZASTARÁVÁNÍ LZ

SROVNATELNOST S PRŮMYSLOVOU REVOLUCÍ

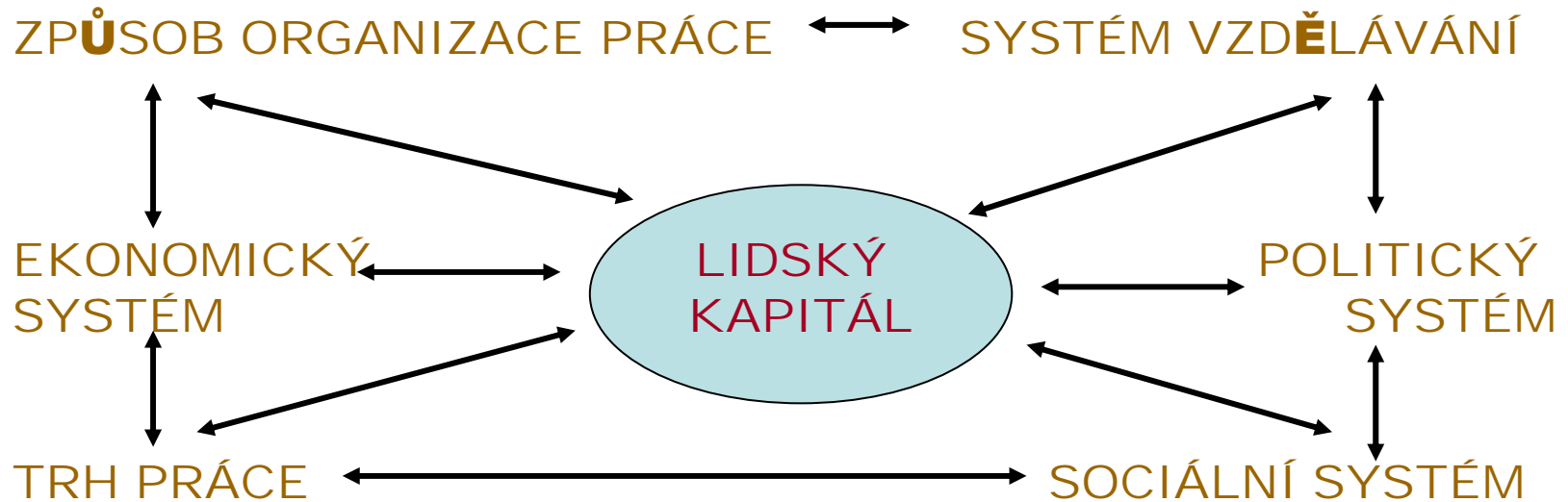
(ale víc problémů)

- **nezávislost mezi znalostmi a prací**
- **nezávislost mezi vývojem vzdělání a trhem – relativita kompetencí – neexistence shody mezi získanou kvalifikací a požadovanou kompetencí – zvýšené požadavky na DPV**
- **flexibilitnost požadavků práce je vyšší než flexibilitnost kompetencí**
- **předpoklad rozvoje – uspokojování „schopnostních potřeb“ - spotřeba produkuje další potřeby (platí i ve vzdělávání)**
- **akumulace v sektoru produkce znalostí zvyšuje produktivitu v ostatních sektorech :**

vznik lidského kapitálu

KNOW-HOW JAKO VÝSLEDNICE SPOLEČENSKÉ SKUTEČNOSTI

Individuální know-how jako výslednice sociálního jednání a kolektivního rozvoje jen výjimečně překročí paradigma daného historického rámce a kolektivního rozvoje .

Vývoj znalostí probíhá v rámci mnoha interakcí - sociální jednání vytváří rámec poznání.

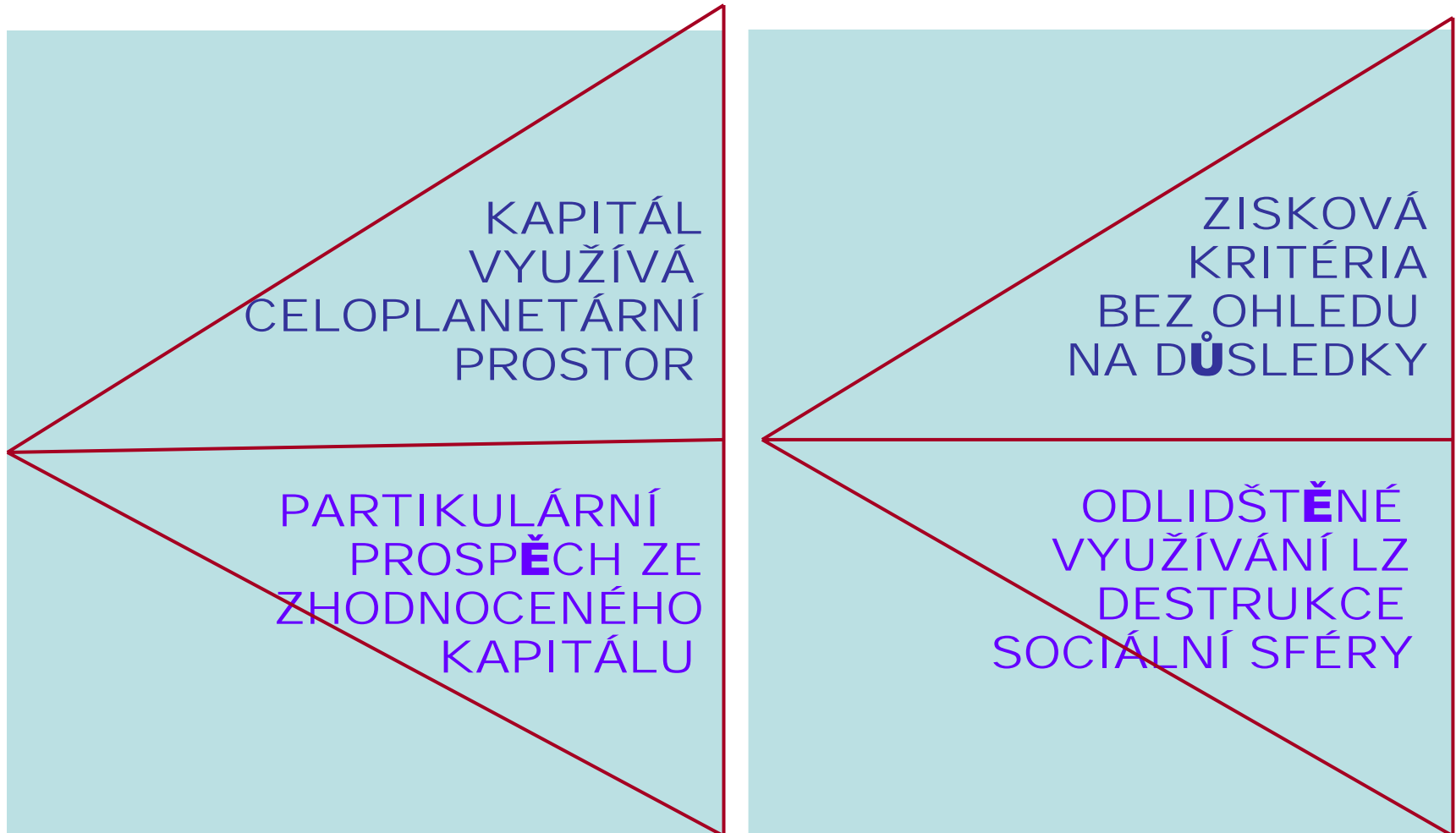
Vznik lidského kapitálu – není součtem, ale synergií.

II. VLIVY GLOBALIZAČNÍ

aneb

DEVASTAČNÍ ZASTARÁVÁNÍ
LIDSKÝCH ZDROJŮ

ODLIDŠŤOVÁNÍ KAPITÁLU

ODLIDŠŤOVÁNÍ EKONOMIKY

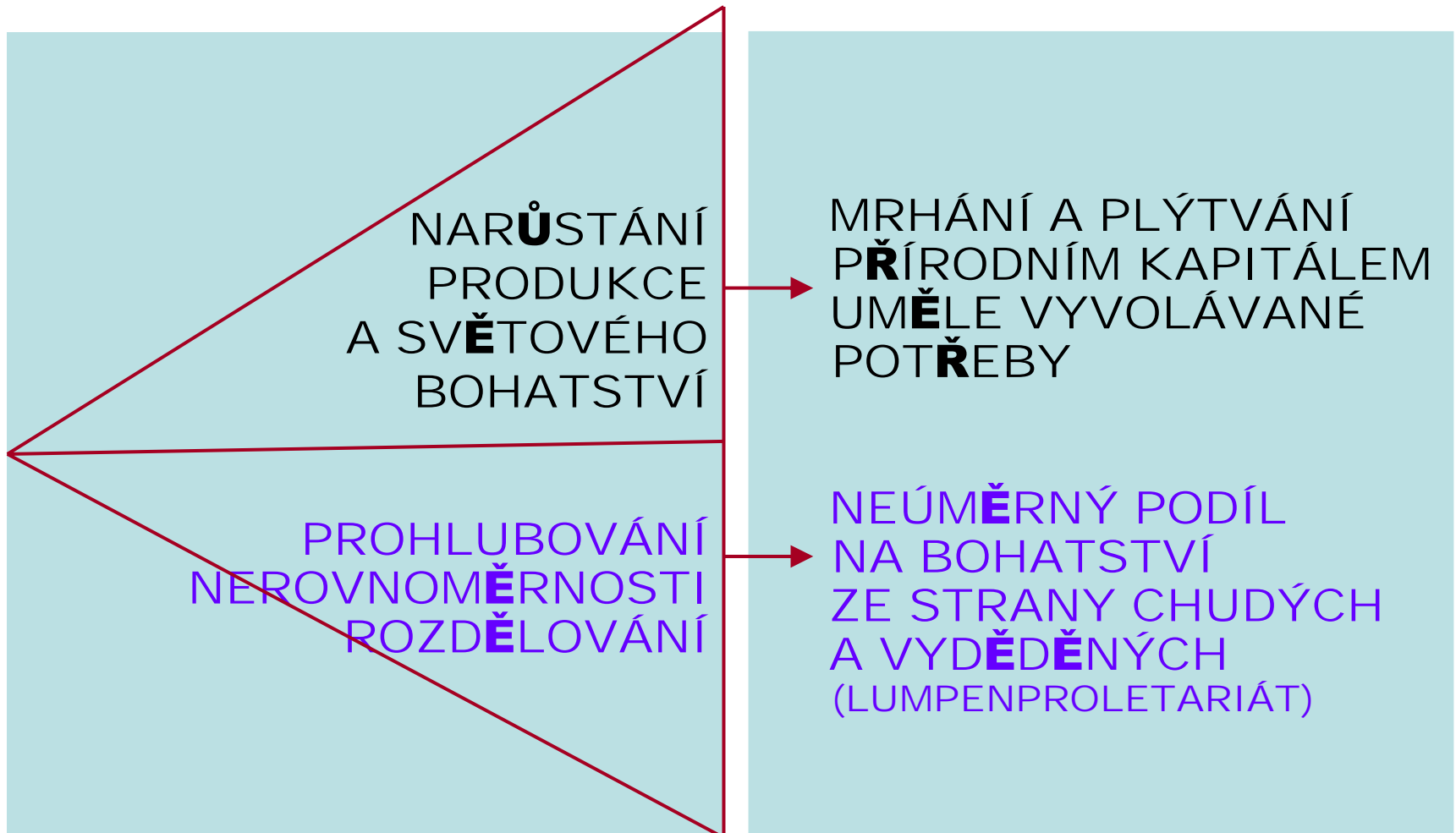
VYSOKOVÝKONNÉ
TECHNOLOGIE
ZVYŠUJÍ
PRODUKTIVITU PRÁCE

NEHUMÁNNÍ
DŮSLEDKY
PRO ZAMĚSTNANÉ
I NEZAMĚSTNANÉ

VĚTŠÍ
MANÉVROVACÍ
PROSTOR PRO KAPITÁL
I PRACOVNÍKY

ZHORŠOVÁNÍ
PRACOVNÍHO
ZÁKONODÁRSTVÍ
A SOCIÁLNÍCH JISTOT

CENTRIFUGÁLNÍ EFEKT

III. VLIVY DEMOGRAFICKÉ

aneb
POSTUPNÉ
FYZICKÉ ZASTARÁVÁNÍ
LIDSKÝCH ZDROJŮ

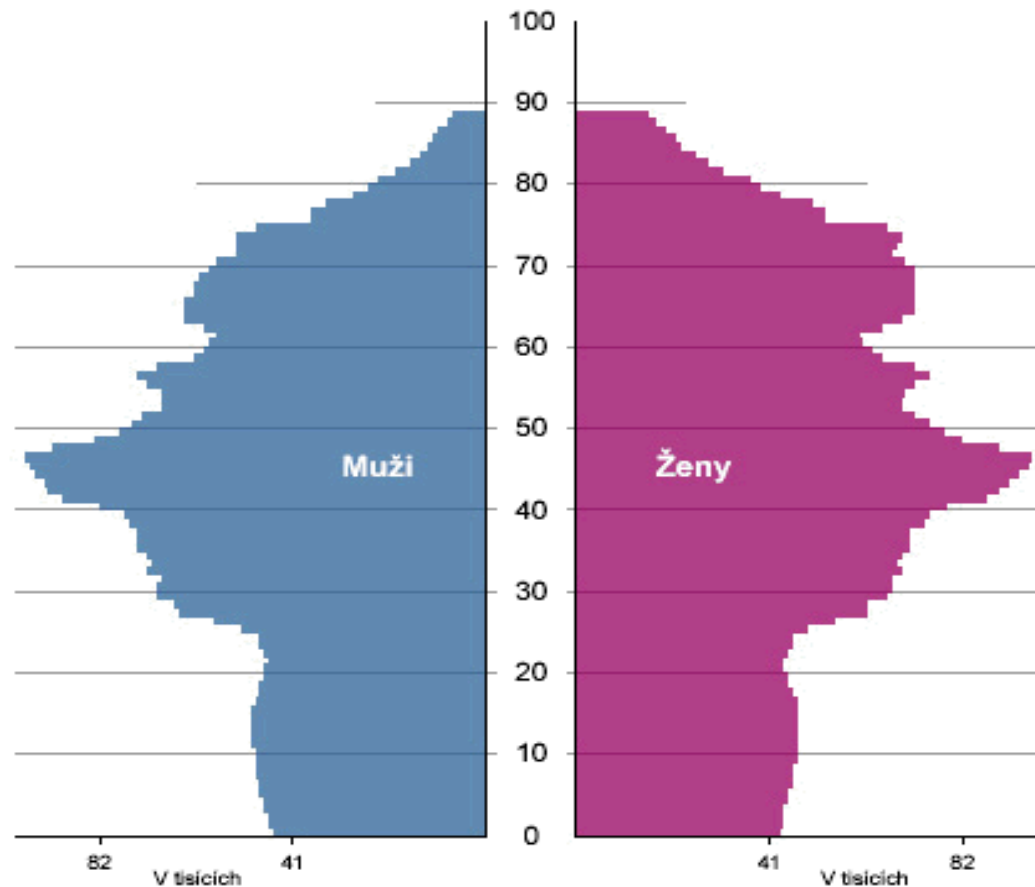
VĚKOVÁ SKLADBA 2010

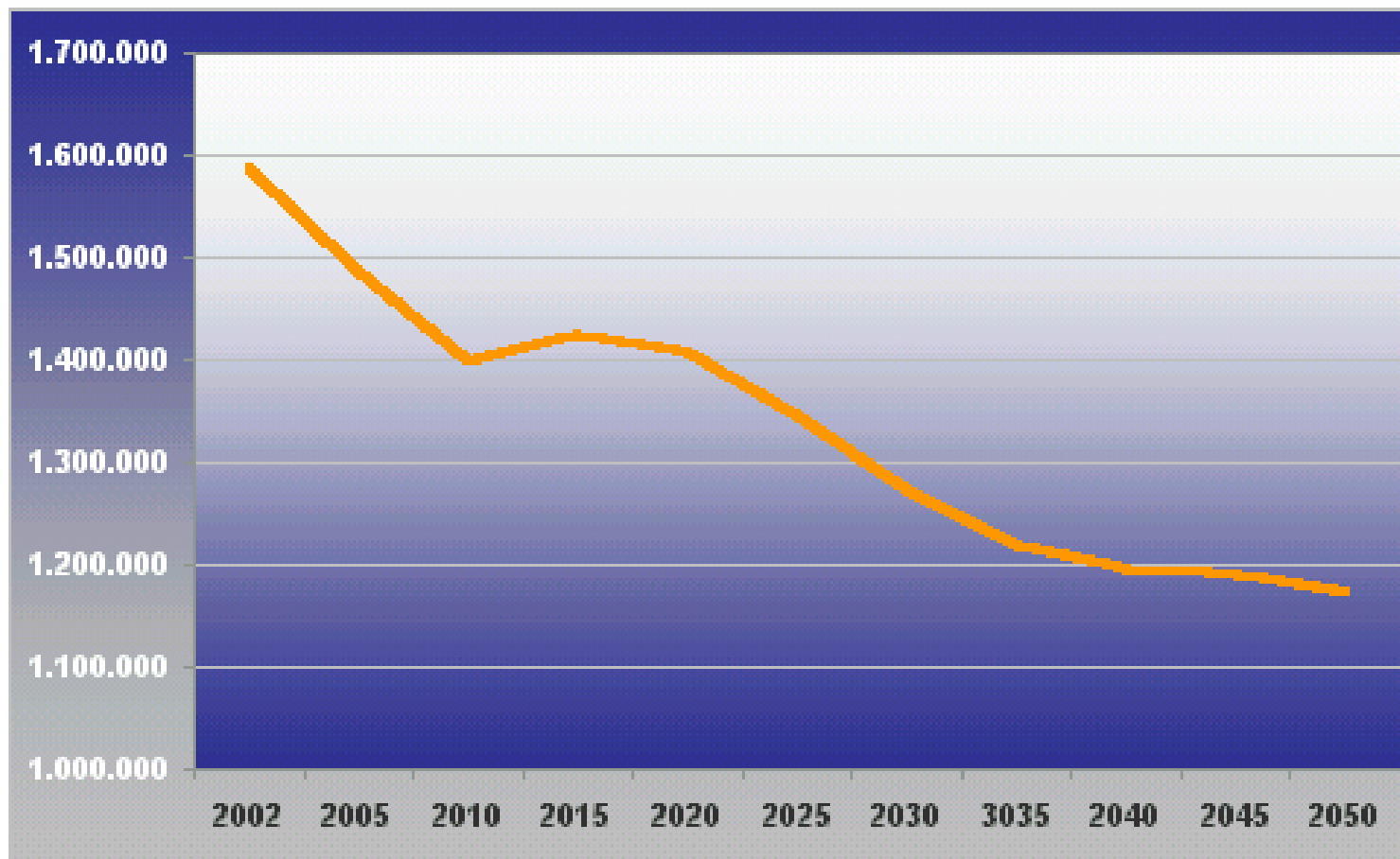
VĚKOVÁ SKLADBA 2020

Věková skladba obyvatelstva: 2020

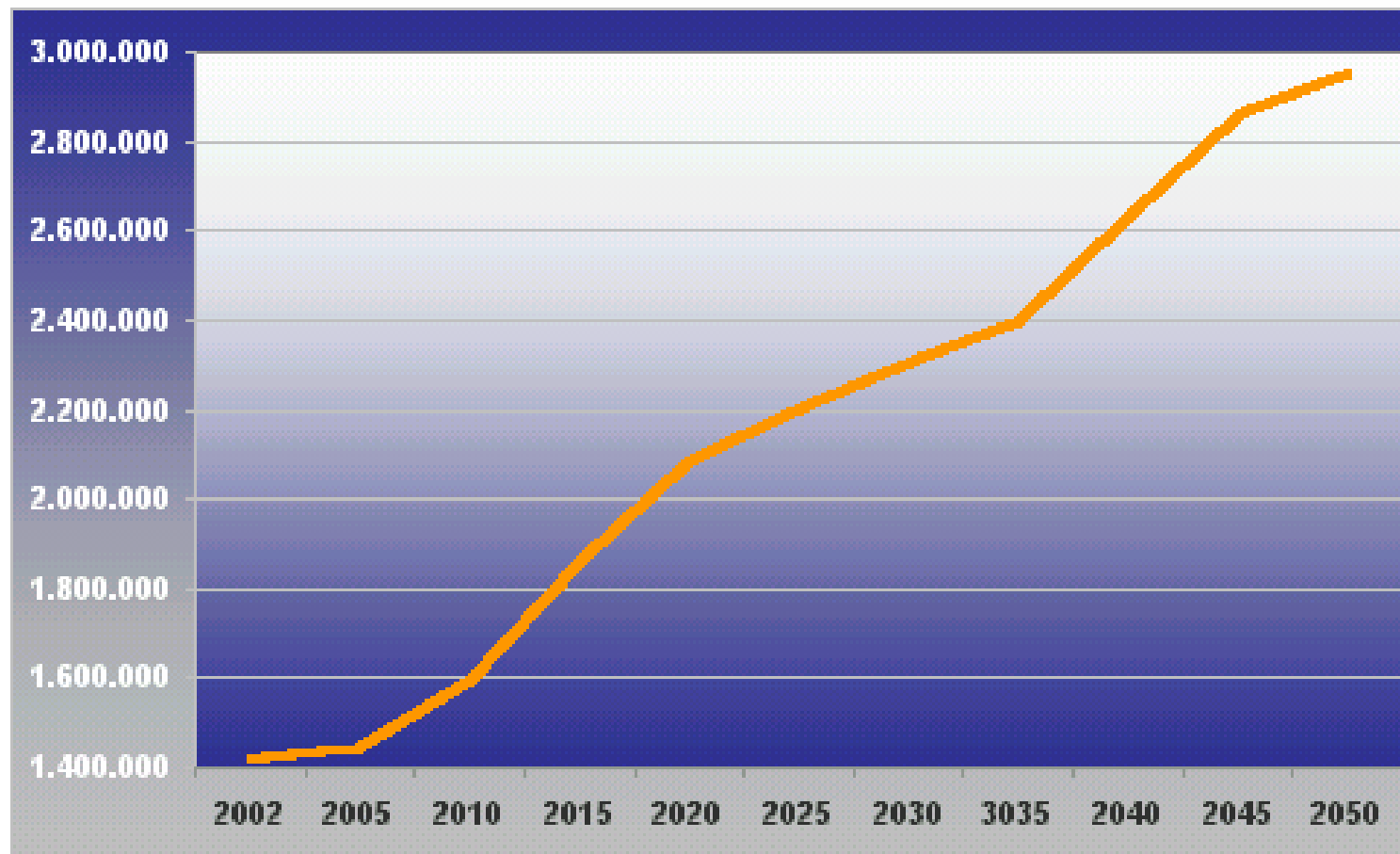
Česká republika

VÝVOJ POČTU OSOB VE VĚKU 0-14 LET

VÝVOJ POČTU OSOB VE VĚKU NAD 65 LET

DEMOGRAFICKÉ DŮSLEDKY

Poroste počet nejstarších osob, tj. osob ve věku nad 85 let.

- počet osob ve věku 65-74 let se podle výsledků projekce zvýší mezi lety 2002 a 2050 zhruba 1,7krát
- počet osob ve věku 75-84 let se zvýší více než 2krát
- počet osob nad 85 let více než 5krát

A NAOPAK JIŽ V BLÍZKÉM HORIZONTU POKLESNOU POČTY NASTUPUJÍCÍCH DO STŘEDNÍCH ŠKOL:

kolem roku 1990 jich bylo téměř 190 tisíc v ročníku

- kolem roku 2005 již to bylo méně než 130 tisíc a
- kolem roku 2015 jich bude méně než 90 tisíc.

PŘITOM

Na zemi přibývá denně 210 tis.lidí (*365,+155).
Z toho *57%v Asii, 26%v Africe,...5% v Evropě.
2012 bude na světě 7 mld lidí, do 2050 9 mld.
K udržení ostatních životních forem - optimální 3 mld.

Světová populace

Zobrazená velikost států odpovídá počtu obyvatel v milionech.

IV. VLIVY EKOLOGICKÉ

aneb
REÁLNÁ MOŽNOST
FYZICKÉ LIKVIDACE
LIDSKÝCH ZDROJŮ

GLOBALIZUJÍCÍ KAPITALIZACE

**KAPITALIZUJEME VŠECHNO – LIDI, PŘÍRODU, VĚDU, VZDĚLÁVÁNÍ.
VŠE SE PODŘIZUJE DIKTÁTU EKONOMICKÉHO ROZVOJE.**

Svět ročně spotřebovává přibližně o 20% zdrojů více, než planeta vyprodukuje.

Česká republika spotřebuje skoro dvojnásobně více přírodních zdrojů, než kolik sama dokáže produkovat.

Důsledek:

- **Celkový úbytek druhů je dnes 40%.**
- **V průměru každých 13 minut zmizí jeden druh.**
- **Tempo vymírání druhů je 1000x vyšší než před nástupem průmyslové civilizace.**
- **Kdyby svět spotřebovával tolik potravin jako USA, byla by planeta do 20 let „vyjedená“.**
- **Úrodné půdy je dne 1,8 ha na obyvatele, potřeba je 2,2, ha.**

OSN:

ATLAS EKOLOGICKÉ DEVASTACE

- **Globální oteplování** – zaplavení přímořských oblastí do 60 km od pobřeží (40% populace). Indonésie již evakuovala dva obydlené ostrovy.
- **Globální devastace** - kácení a vypalování pralesů v Amazónii, požáry lesů v subsaharaské Africe, v Australii, vysychání vnitrozemských jezer a moří, hromadní tání horských a polárních ledovců, odumírání korálových útesů, obnovitelné zdroje vody jsou čerpány na 120% (přitom 1 miliarda 100 milionů strádá nedostatkem vody).
- Živelné pohromy proti padesátým letům vzrostly 10x.
- Spotřeba energie: zvýšení 1961 – 2001 o 700% (USA 2x víc než Evropané, 7x víc než Asiaté a Afričané).

**JAKÝ BUDE VLIV PŘÍRODNÍHO KAPITÁLU
NA LIDSKÝ KAPITÁL?**

LIDSKÉ ZDROJE V PODMÍNKÁCH GLOBÁLNÍHO „ROZVOJE“

- **Nekontrolovatelný růst zástavby** Peking, Bombaj, Soul, Sao Paulo,....) – ohromné množství zdrojů, ohromné množství odpadů.
- **Dnes: 1 mld lidí v chudinských čtvrtích**, 2020: 2 mld (1,5 mil. umírá na průjmová onemocnění, 2mil. dětí umírá na respirační onemocnění), miliony umírají na epidemická onemocnění (malárie, cholera).
- **Dnes ½ obyvatel ve městech.**
- **Ekonomický boom Číny a Indie** jako největší hrozba globálního významu. Pokud by měly spotřebovávat stejně zdrojů jako např. Japonsko, potřebovaly by v roce 2030 osídlit celou planetu.(2005 Čína spotřebovala 26% na světě vyrobené oceli, 32% rýže, 47% cementu,...).

**ZASTAVENÍ TOHOTO LIKVIDAČNÍHO TRENDU
NENÍ ZATÍM V DOHLEDU.**

ŘEŠENÍ :

TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Trvale udržitelný rozvoj je takovým rozvojem, který naplňuje potřeby přítomných generací, aniž by ohrozil schopnost naplňovat je i generacím budoucím.“

World Commission on Environment and Development – WCE

JENŽE:

- Je trvale udržitelný rozvoj slučitelný se silným ekonomickým růstem vyvolaným potřebami dnešní i budoucí populace?
- Neklade tedy koncept trvale udržitelného rozvoje příliš veliké nároky na rozvojové země, které by se měly ve svém vývoji vydat jinou cestou než dosavadní bohatý svět?

Antoin de Saint-Exupéry:

**„NEDĚDÍME ZEMI PO NAŠICH PŘEDCÍCH,
NÝBRŽ SI JI VYPŮJČUJEME OD NAŠICH DĚTÍ.”**

V.
ZNALOSTNÍ
SPOLEČNOST

ŠANCE PRO MORÁLNÍ
A FYZICKÉ ZACHOVÁNÍ
I ROZVOJ
LIDSKÝCH ZDROJŮ ?

POJETÍ ZNALOSTNÍ SPOLEČNOSTI

VZDĚLANOSTNÍ SPOLEČNOST JAKO PŘEDPOKLAD I PROTIPÓL GLOBALIZACE

- investování do lidského kapitálu –

předpoklad: kapitál sociální - **motivační existenční jistota**
v podmínkách změn

- ekonomický růst jako funkce růstu vzdělanosti
a kompetentnosti, jako funkce lidského kapitálu

předpoklad: učení jako životní kategorie - **CU jako způsob života** -
spíše než „učit se něčemu“ - vzdělanost se dá proměnit
v kompetenci

- vzdělávací systém musí umožnit celoživotní učení

předpoklad: od společensky zabezpečeného procesu
zprostředkovávání **k individuálnímu, retenčnímu, záměrnému**
osvojování

POSTUPNÝ PŘECHOD KE VZDĚLANOSTNÍ SPOLEČNOSTI

PRODUKCE LIDSKÝCH SCHOPNOSTÍ (KAPITÁLU) –
DOMINANTNÍ EKONOMICKÝ SEKTOR

- **produkcí vzdělávacích služeb k uspokojování schopnostních potřeb**

předpoklad: zdokonalování vzdělávacích služeb, zdokonalení kapitálového trhu tak, aby směřoval k využití všech investičních příležitostí při **nabývání lidského kapitálu**

- **vzdělávací společnost jako nastolení nových postojů k životu a světu**

předpoklad: překonávat rigidnost tradice, **stále překračovat vlastní vědění**, nepodléhání paradigmatům a imperativům doby -

HLEDAT A REALIZOVAT ŘEŠENÍ

IMPERATIV SOUČASNOSTI

**Vzdělanostní společnost – trend celosvětový,
ale jsme schopni jej udržet i v ČR?**

PROTI UDRŽENÍ:

- demografický vývoj a se svým narůstáním neproduktivních kohort
- sociokulturní prostředí nemotivuje k rozvoji lidských zdrojů
Neměli bychom spíše hovořit o nutnosti rekonstrukce sociokulturního prostředí?
- antiproduktivní migrační politika
- řada sociálních jevů. (projevy ztráty významu rodiny, nízká porodnost žen se schopností předávat vysoký kulturní a společenský kapitál a naopak vysoká porodnost u lidí postavených v nízkých společenských stratech).

**JE TENDENCE ZNALOSTNÍ SPOLEČNOSTI
V ČR UDRŽITELNÁ?**

PŘEKONÁNÍ IMPERATIVU SOUČASNOSTI

- **Společnost znalostí může eliminovat morální zastarávání lidského kapitálu.**
- **Růst lidského kapitálu může eliminovat zastarávání lidských zdrojů.**
- **Problém fyzického zastarávání může být eliminován nahrazením ekonomického rozvoje trvale využitelným rozvojem.**

- **Až do jaké míry je možno očekávat pokles potřeby živé práce?**
- **Jakou míru může dosáhnout nezaměstnanost, aby sociální tlaky byly udržitelné?**
- **Je trvale udržitelný rozvoj v kontextu neustále se rozevírajících nůžek mezi bohatými a chudými zeměmi vůbec realizovatelný?**
- **Do jaké míry se mohou otevírat nůžky mezi bohatými a chudými (státy i jednotlivci)?**
- **Jaká bude motivace ke vzdělávání v případě masové nezaměstnanosti?**
- **Je reálný kompromis mezi trhem a sociální solidaritou ?**
- **Stratifikace podle vzdělávání a kdy bude nahrazena stratifikací podle bohatství?**
- **Až se začne společnost stratifikovat podle bohatství bude ještě převažovat investování do schopností nad investováním do pozice?**
- **Budeme potom hovořit o vzdělanostní společnosti nebo o vzdělanostní elitě?**
- **Etc.**

Děkuji za pozornost,
přeji hezký den
a lidským zdrojům přívětivou
budoucnost.